

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im. generała broni Karola Świerczewskiego

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

JAWNE

~~SECRET~~
~~Секрет~~

~~SECRET~~
~~Секрет~~

Egz. Nr 4

Hobiz

Płk dypl. Stefan TRETYN

OBRONA PUŁKU I DYWIZJI

Wykład

40736
BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. _____
Woj

W

69 120011334

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP im. generała broni Karola Świerczewskiego

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

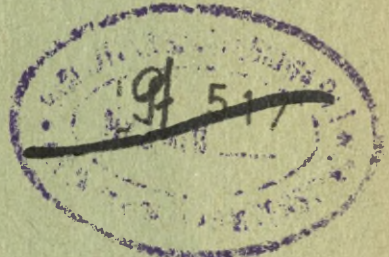
JAWNE

~~SECRET~~

~~SECRET~~

Hobit

Egz. Nr 4

Plk dypl. Stefan TRETYN

OBRONA PUŁKU I DYWIZJI

Wykład

40736
BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. _____
[Handwritten signature]

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
in. gen. broni K. Swierczewskiego

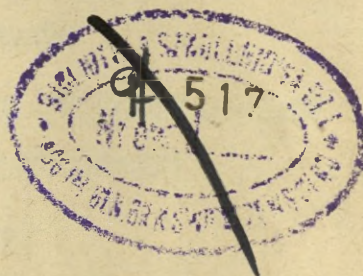
KATEDRA TAKTYKI OGOLNEJ

PODSTAWA
Ustawa z dnia 22 stycznia 1969 roku
art. 86 ust. 2
(Dz. U. P. Nr 11, poz. 95)

JAWNE

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12657

~~SECRET~~
~~TOP SECRET~~
Egz. nr ... 4

płk dypl. Stefan TRETYN

OBRONA PUŁKU I DYWIZJI

W Y K Ł A D

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. ~~12657~~

X 407 36

WARSZAWA

LISTOPAD

1977 r.

PLAN WYKŁADU

TEMAT: OBRONA PUŁKU I DYWIZJI

Spis treści

I. ZASADY OGÓLNE

- 1. Obrona, jej istota i współczesny charakter**
- 2. Wymuszona i zamierzona obrona oraz warunki przechodzenia do niej dywizji /pułku/.**
- 3. Możliwości dywizji /pułku/ w obronie.**
- 4. System ognia dywizji /pułku w obronie**

II. NIEKTÓRE WŁAŚCIWOŚCI PRACY DOWODCY I OFICERÓW SZTABU DYWIZJI /PUŁKU/ W ZAKRESIE ORGANIZACJI OBRONY

III. KONTRATAKI W OBRONIE DYWIZJI /PUŁKU/

Zakończenie i wprowadzenie do samodzielnego studiowania literatury.

W S T E P :

Założenia doktrynalne zakładają dominację działań zaczepnych. Trudno jednak widzieć sens istnienia działań zaczepnych bez działań obronnych. W każdych warunkach obrona jest nieuchronna koniecznością i z reguły dla słabszego, rodzajem działań wymuszonym, ale jednocześnie koniecznym. Teoria naszej nauki wojennej słusznie więc zakłada, że nawet w warunkach użycia broni jądrowej obrona jest w dalszym ciągu obok natarcia drugim zasadniczym rodzajem działań bojowych. Stąd też obrona zajmuje istotne miejsce w ćwiczeniach, rozważaniach ^{językowych} i literaturze wojskowej. Podobnie jak w natarciu zasady organizacji i prowadzenia obrony ulegają zmianom. Jedną z konsekwencji tych zmian jest znaczne zdezaktualizowanie się dotychczasowej literatury dotyczącej obrony. Obecnie szczególnie przydatne do samodzielnego studiowania obok regulaminów, opisów i wniosków z ćwiczenia są:

- Podręcznik "TAKTYKA OGOLNA";
- Podręcznik "Działania bojowe wojsk bez użycia broni masowego rażenia".

Jednak i w tych materiałach niektóre zagadnienia są już nieaktualne, a przede wszystkim dane cyfrowe. Wyjaśniają je w pewnym stopniu Biuletyn Informacyjny nr 3 /108/, Podręcznik "Działania bojowe pułku pz,pcz/ oraz niniejszy wykład, w którym ze względu na ograniczony czas pominięto ^o wiele problemów, część potraktowano ^{uk} w sposób ^{wycinkowy} zwięzły, uważając, że przedstawiona treść powinna ukierunkować samodzielne studiowanie tej problematyki,

I. ZASADY OGOLNE

1. Obrona, jej istota i współczesny charakter

"Obrona - według MEW - rodzaj działań bojowych wojsk mających na celu ^{to}utrzymanie lub odparcie natarcia npla i stworzenia dogodnych warunków do przejścia do natarcia"^X.

Obrona jako rodzaj działań bojowych występowała we wszystkich znanych nam wojnach. Spesoby prowadzenia obrony oczywiście ulegały i nadal ulegają ciągłym ewolucjom. Od czasów najdawniejszych do pojawienia się broni palnej obrona opierała się głównie na punktach umocnionych /grody, zamki/.

W czasach Bolesława Chrobrego taktyka obrony opierała się na wykorzystaniu umocnień i naturalnych przeszkodach terenowych. Przybierała z reguły charakter boju o przeprawy np. walki w górach czeskich w 1004 r. i na linii Odry w latach 1005-1015 r. Najważniejsza rola w obronie przypadała łucznikom, którzy obsadzili przejścia przez brody na Odrze. Polskie umocnienia w tym okresie a głównie umiejętności ich obrony stały na wysokim poziomie i stanowiły najpoważniejszy czynnik, który zdecydował o niepowodzeniu niemieckich wypraw na wschód w okresie wczesnego średniowiecza^{XX}

Wraz z pojawieniem się i rozwojem środków walki nastąpiła rozbudowa umocnień ziemnych, powstawały twierdze. W XIX wieku w rezultacie wejścia na uzbrojenie wojsk artylerii dalekonośnej zaistniała potrzeba szerokiego stosowania umocnień polowych. Szczególnie istotny wpływ na rozwój obrony miało wprowadzenie na wyposażenie wojsk broni maszynowej. Broń maszynowa zwiększyła moc

^X/ - - - - -
Mała Encyklopedia Wojskowa T.II str. 469.

^{XX}/ Andrzej Nadolski "Polskie siły zbrojne w czasach Bolesława Chrobrego. Nr bibl.46252.

ognia i zmuszała broniące się wojska do okopywania. Właśnie z wynalazkiem broni maszynowej wiąże się rozbudowa obrony w pozycje /np. wojna ros-jap. 1905 r./.

Dalszy rozwój i przewartościowanie obrony obserwuje się w okresie pierwszej wojny światowej. W tym okresie obrona rozbudowywana była w postaci pozycji i pasów. W wyniku zastosowania broni maszynowej siła obrony poważnie wzrosła. Obrona stała się trudna do przełamania. Małe stosunkowo ilości lotnictwa i czołgów powodowały długotrwałe artyleryjskie przygotowanie natarcia, eliminując czynnik zaskoczenia powodowało to, że obrona zaczęła dominować nad natarciem.

Podczas drugiej wojny światowej możliwości obrony w porównaniu do pierwszej wojny światowej znacznie zmalały. Wskutek zwiększonej siły i wysokiego tempa natarcia obrona stała się coraz głębsza i aktywniejsza. Wzrosła rola drugich rzutów i odwodów.

Pojawienie się broni jądrowej miało decydujący wpływ na przewartościowanie poglądów na prowadzenie obrony. Zmiany zachodzące w warunkach, sposobach, organizacji i prowadzenia obrony nie wyeliminowały istoty i celu działań obronnych.

Celem współczesnej obrony jest odparcie natarcia przeważających sił przeciwnika, zadanie mu znacznych strat, utrzymanie ważnych rejonów terenu i stworzenie sprzyjających warunków do natarcia.

Z celu obrony wynika, że przez obronę nie można osiągnąć całkowitego rozbicia nieprzyjaciela. Broniące się wojska wykorzystując teren, ogień i manewr są w stanie zadać przeciwnikowi takie straty, które zmniejszą siłę uderzenia, opóźnią realizację jego celów taktycznych czy operacyjnych a nawet doprowadzą do całkowitego załamania natarcia. Typowym przykładem obrony, która zadała

duże straty nieprzyjacielowi i załamana jego natarcie jest obrona na "Zuku Kurskim".

Obecnie możliwości związków taktycznych i oddziałów w zakresie osiągania celów obrony znacznie wzrosły. Na wzrost możliwości w decydujący sposób wpłynęła broń jądrowa, jak również duże nasycenie czołgami, transporterami opancerzonymi, środkami przeciwpancernymi, ^{opancerzonymi} maszynami inżynieryjnymi i inną techniką bojową. Te właśnie czynniki pozwalają organizować uporczywą i aktywną obronę na jakościowo nowych zasadach.

Czym więc będzie się wyróżniać i na czym polegać współczesna obrona ?

Do czasu pojawienia się broni jądrowej utrzymanie ważnych rejonów osiągało się przez obsadzanie ich gęstym zgrupowaniem sił i środków w rozbudowanych systemem ciągłych transzei pozycji i pasów obrony. W drugiej wojnie światowej dywizji piechoty wyznaczano pas o szerokości 6-8 km i głębokości do 6 km. W tym pasie, dywizja na kierunku głównego uderzenia nieprzyjaciela tworzyła gęstość 1,5-2 batalionów piechoty na 1 km frontu /8 DP ± 15 KP w obronie pod Kurskiem/.

W obecnych warunkach zagadnienie to rozwiązywane jest w inny sposób. Ponieważ na wybranych do natarcia kierunkach przeciwnik będzie używał broni jądrowej głównie na wojska broniące ważnych rejonów, stąd ześrodkowanie wysiłku wojsk broniących tych rejonów osiąga się przede wszystkim przez wykonanie uderzeń jądrowych oraz zmasowanie ognia na kierunkach zamykanych przez te rejony. Rzecz oczywista, że obecnie ważne rejony będą również obsadzone, ale nie w takim nasyceniu jak to miało miejsce podczas drugiej wojny światowej i w latach pięćdziesiątych po wojnie.

Krótkotrwały charakter obrony, konieczność rozśrodkowania sił wzdłuż i w głąb spowodowały odejście od rozbudowy obrony systemem ciągłych transzei.

Oparcie obrony na punktach operu i rejonach obrony zapewnia większą trwałość obrony /z mniejszą skutki oddziaływania broni jądrowej na wojska i technikę bojową/, z drugiej zaś strony nasycenie wojsk środkami ogniowymi w tym głównie przeciwpancernymi zapewnia skuteczne rażenie nieprzyjaciela w lukach między punktami operu i rejonami obrony.

We współczesnej obronie zwiększyła się rola i znaczenie manewru siłami i środkami. Ciągłe wzrastającej sile uderzeniowej i manewrowości nacierającego nieprzyjaciela obrona powinna przeciwstawić nie tylko uporczywy opór wojsk na pozycjach i pasach, lecz również częsty ^{stosowany} manewr siłami i środkami, w połączeniu z uderzeniem wojsk z głębi obrony. Należy zdawać sobie sprawę z tego, że przy ograniczonej ilości sił i środków wojsk broniących się zmiana stosunku sił na ważniejszych kierunkach i w decydującym momencie możliwa jest tylko przez manewr.

Poprzez stosowanie manewru można zamykać wyrwy powstałe w ugrupowaniu bojowym i zamiarze ^{nie} oddziałów /pododdziałów/, które utraciły zdolność bojową wskutek uderzeń jądrowych nieprzyjaciela. Manewr stosuje się również w celu przeciwdziałania przerwaniu się nieprzyjaciela w głębi ^u na stronę skrzydeł, stworzenia zgrupowania do wykonania kontrataków itp. Manewr wykonuje się rozmieszczonymi w głębi obrony drugimi rzutami i odwodami oraz siłami i środkami z nieatakowanych odcinków.

Jedną z ważniejszych ^{cech} cech obrony jest ^{jej} aktywność. Cechę tę podkreślają regulaminy, na jej doniosłą rolę w osiągnięciu ostatecznego celu działań obronnych wskazują doświadczenia drugiej wojny światowej, jak też wojen lokalnych. Jest oczywiste, że aby

osiągnąć końcowy cel obrony trzeba być w niej szczególnie aktywnym. Nie powinna to jednak być aktywność za wszelką cenę, nie powinna przekraczać granicy rozsądnego ryzyka w działaniu. Stąd w obronie nie zawsze będzie możliwe ze względu na siły, - i nie zawsze celowe, - wykonywanie kontrataków jako przejawu aktywności. Spełnią one oczekiwania obrony wtedy, gdy będą realizowane w odpowiednim, stosowanym do sytuacji miejscu, czasie i rozmiarze. W przeciwnym wypadku może prowadzić do dużych strat i utrudnić osiągnięcie celu obrony. >

Przykładem aktywności oraz uporczywości w obronie może być bitwa prowadzona przez 2 pp /2 DP/ Borowej Góry w dniach 2-9 września 1939 r. 2 pp wzmocniony 7 batalionem cekaerów, 1 bp 146 pp i 303 batalionem czołgów otrzymał zadanie bronić rejonu o szerokości 15 km.

O świcie 5 września odcinek obrony 2 pp zaatakowały 1 i 4 DPane. Dzięki nęstwu żołnierzy, doskonałemu dowodzeniu oraz śmiałym kontratakami wykonywanym siłami batalionu czołgów, - Borowa Góra - kluczowy punkt obrony - była trzykrotnie zdobywana przez Niemców i odbijana przez 2 pp. Na specjalne podkreślenie zasługuje decyzja dowódcy 2 pp płk Czyżewskiego trzymania kluczowych punktów obrony przy jednoczesnym posiadaniu silnych i ruchliwych odwodów z góry przeznaczonych do wykonywania kontrataków w celu uaktywnienia obrony.

Uporczywość i aktywność 2 pp pozwoliła zatrzymać na okres trzech dni niemiecki klin pancerny 16 korpusu pancernego co miało duży wpływ na sytuację operacyjną w tym rejonie. ^{x/}

^{x/} - - - - -
Antoni Karpiński, St.Zawadzki "Na polach bitew drugiej wojny światowej".Wyd.MON str. 312.

Podsumowując zagadnienie istoty i charakteru współczesnej obrony można stwierdzić, że polega ona przede wszystkim na uderzeniach broni jądrowej i wszystkich innych rodzajów, szerokim manewrze ogniem, siłami i środkami, kontratakach i uporczywym utrzymywaniu ważnych rejonów zamykających prawdopodobne kierunki natarcia npla oraz na szerokim stosowaniu zapór.

2. Wymuszona i zamierzona obrona oraz warunki przechodzenia do niej dywizji /pułku/.

Doświadczenia historyczne wykazują, że bronić ^{się} nie może:

- strona ogólnie słabsza w danym czasie/np.: Armia Polska we wrześniu 1939 r. czy Armia Radziecka latem i jesienią 1941 r./;
- strona silna równorzędnie /np. Niemcy w czasie radzieckiej kontrofensywy pod Moskwą i Stalingradem/;
- strona silniejsza /Armia Radziecka pod Kurskiem/.

Przed bitwą pod Kurskiem ogólny stosunek sił w wojskach lądowych wynosił 1,4:1 na korzyść Armii Radzieckiej.

Były zatem wszelkie podstawy przejścia do natarcia, jednak świadomie i celowo przyjęto bitwę obronną. Obrona pod Kurskiem nie była więc koniecznością, nie została jej narzucona, lecz była zamierzona^x.

Przejście silniejszego do obrony należy uważać jako przypadek rzadki a więc nie typowy. Z reguły w każdej sytuacji obrona jest rodzajem działań charakterystycznym dla strony słabszej w ogóle lub przejściowo na danym kierunku.

Najczęściej wojska zmuszone będą przejść do obrony, ponieważ nie będą w stanie rozpocząć lub kontynuować już rozpoczętych działań zaczepnych. Taki sposób przejścia wojsk do obrony nazywamy wymuszonym. W tym wypadku zamiar przejścia do obrony będzie

x/ - - - - -
Wielka Wojna Ojczyźniana str. 239,

wpływał z niekorzystnego stosunku sił, jak również podyktowany przez inne czynniki np. trudne warunki terenowe, brak paliwa, amunicji, bądź też wyczerpanie się sił w toku natarcia. Niezależnie od czynników warunkujących potrzebę przejścia wojsk do obrony w każdym z tych wypadków znajdujemy symptomy przemawiające za koniecznością jej stosowania.

W zależności od otrzymanego zadania i sytuacji taktyczno-operacyjnej, dywizja /pułk/ do obrony może przechodzić w warunkach bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem lub bez styczności z nim. Należy sądzić, że przejście dywizji /pułku/ do obrony w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem będzie najbardziej typowym zjawiskiem na współczesnym polu walki. Ten sposób przechodzenia wojsk dywizji /pułku/ do obrony może mieć miejsce w natarciu podczas odpierania przeciwuderzenia /kontrataku/ przeważających sił nieprzyjaciela, zabezpieczenia skrzydeł nacierających sgrupowań, przy niepomyślnym przebiegu boju spotkaniowego itp. Przechodzenie wojsk do obrony w powyższych wypadkach było szeroko stosowane podczas drugiej wojny światowej.

Należy zdawać sobie sprawę z tego, że wojska przechodzące do obrony w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem będą narażone na aktywne oddziaływanie nieprzyjaciela bronią jądrową, lotnictwem, ogniem artylerii i atakiem jego wojsk.

Szczególne trudności w organizacji obrony wystąpią w dywizjach /pułkach/ pierwszego rzutu. Przewaga nieprzyjaciela i jego bezpośrednie oddziaływanie w znacznym stopniu utrudni a może nawet ograniczyć możliwości manewru i dokonanie niezbędnych przegrupowań. Stąd też często dywizja /pułk/ będzie przechodziło do obrony w takim ugrupowaniu w jakim prowadziła natarcie.

Należy sądzić, że oddziały i pododdziały dywizji będą przechodziły do obrony nie jednocześnie a najczęściej w miarę potęgowania się oporu przeciwnika. W ugrupowaniu dywizji /pułku/

mogą powstać luki umożliwiające nieprzyjacielowi przenikanie jego sił w głąb obrony, atakowanie ze skrzydeł i uderzenia na tyły. Front obrony dywizji /pułku/ nie będzie miał linearnego, ciągłego charakteru, może wystąpić częste zjawisko przemieszania się wojsk własnych i nieprzyjaciela. Ządzie zatem potrzeba organizacji obrony okrężnej, umożliwiającej pdpieranie uderzenia nieprzyjaciela z dowolnego kierunku.

Charakterystycznym zjawiskiem występującym w tych warunkach będzie z reguły bardzo ograniczony czas na organizację obrony. Ciągła groźba porażenia sił dywizji /pułku/ i skrajnie ograniczony czas w jakim będzie organizowana inżynieryjna rozbudowa, zmusza obrońcę do maksymalnego wykorzystania właściwości terenu dla rozmieszczenia elementów ugrupowania bojowego oraz rozśrodkowania ich w terenie.

Przejście wojsk do obrony bez styczności z nieprzyjacielem, aczkolwiek mniej typowe we współczesnych działaniach bojowych, będzie stosowane przede wszystkim przez drugie rzuty i odwody.

Należy zdawać sobie sprawę z tego, że pojęcie obrony bez styczności jest pojęciem względnym.

Obecnie styczność ta, chociażby ogniowa ze względu na możliwości środków przenoszenia BMR istnieje zawsze.

Organizacja obrony bez styczności stwarza dywizji /pułkowi/ lepsze warunki do szczegółowego przestudiowania terenu, wyboru najdogodniejszych rubieży obrony, organizacji systemu ognia i manewru. W obronie bez styczności wojska wykorzystując w szerszym stopniu maszyny inżynieryjne będą miały możliwość rozbudowy obrony pod względem inżynieryjnym.

Styczność lub brak styczności z nieprzyjacielem są ważnymi, ale nie jedynymi warunkami, w których może być organizowana obrona przez dywizję /pułk/.

Dywizja /pułk/ może przechodzić do obrony w różnej sytuacji, przy różnej aktywności nieprzyjaciela, różnym własnym składem organizacyjnym przy mniej lub więcej skomplikowanej sytuacji skażeń, różnej porze roku i warunkach meteorologicznych.

Czynniki te rzutować będą na decyzję dowódcy do obrony, która uwzględniając każdorazowo warunki powinna określić najbardziej optymalny sposób rozegrania walki. >

3. Możliwości dywizji /pułku/ w obronie

Możliwości dywizji /pułku/ w obronie zależą w głównej mierze od ilości posiadanej broni jądrowej, zadania oraz składu, charakteru terenu, spodziewanej siły nacierającego nieprzyjaciela. Dywizja dysponująca amunicją jądrową posiada znacznie większe możliwości bojowe niż dywizja broniąca się bez niej. Szerokość frontu obrony dywizji /pułku/ broniącej się na głównym kierunku jest mniejsza niż w obronie na drugorzędnym kierunku.

Wojska działające w terenie, który zezwala na użycie dużych zgrupowań pancernych nieprzyjaciela otrzymają mniejszą szerokość frontu, natomiast w terenie trudnodostępnym oraz na wybrzeżu morskim szerokość frontu obrony dywizji /pułku/ będzie z reguły znacznie większa.

Za podstawę kalkulacji bierze się możliwości bojowe oddziałów, ich zdolność do odparcia przeważających sił nieprzyjaciela i utrzymania ważnych rejonów terenu, uwzględniając przy tym konieczność głębokiego ugrupowania bojowego.

Druga wojna światowa daje wiele przykładów świadczących o tym jak omawiane czynniki ^{odkształcały} rzutowały na wykonanie zadania.

Założenia regulaminowe naszej armii przedwrześniowej przewidywały pasy obrony dywizji w obronie stałej 15-20 km; podobnie ten problem traktowany był w Armii Radzieckiej.

Praktycznie zaś konieczność obrony dużych przestrzeni przy niedostatecznej ilości sił i środków zmuszała do tego, że dywizje prowadziły walki obronne w pasach o szerokości 30-40 i więcej kilometrów. Np. 20 DP pod Mławą broniła pasa obrony o szerokości do 30 km. Podobne a niekiedy jeszcze szersze pasy obrony otrzymywały dywizje radzieckie w początkowym okresie wojny.

Z upływem czasu ^{następowała} nastąpiła stabilizacja działań obronnych i dywizje z reguły otrzymywały zadania obrony pasów zgodnie z możliwościami. Np. w obronie pod Kurskiem w 1943 r. 8 DP z 15 KP broniła pasa o szerokości 6 i głębokości 6 km osiągając gęstość 1,5 batalionu piechoty na 1 km frontu^x.

Obecnie broń jądrowa decydująco wpływa na przygotowanie struktury pasa obrony dywizji /pułku/ jej szerokości i głębokości. Jedną z podstawowych zasad obowiązujących również w obronie jest rozśrodkowanie wojsk. W myśl tej zasady, elementy ugrupowania bojowego powinny być tak rozmieszczone, ażeby wykluczały możliwość jednoczesnego porażenia ich jednym uderzeniem średniej mocy. W związku z tym zaistniała konieczność utrzymywania znacznych odległości pomiędzy elementami zarówno w szereg jak i w głąb ugrupowania.

^{z drugiej zaś strony} Odległości te i wielkości rejonów pododdziałów /oddziałów/ muszą wynikać z ich możliwości bojowych.

Kompania piechoty zgodnie ze swoimi możliwościami bojowymi broni punktu oporu szerokości do 1 km /kcz do 2 km/ i głębokości 500 m /kcz do 1 km/. Wychodząc z tych możliwości i przyjmując luki między kompanijnymi punktami oporu 1-1,5 km batalion piechoty może bronić rejonu o szerokości 3-5 km i głębokości do 2 km.

^x Rozwój Taktyki Armii Radzieckiej w Wielkiej Wojnie Narodowej 1941-45. Wyd. MON.

Przyjmując luki między batalionami 3-4 km oraz dwurzutowe ugrupowanie pułku może on bronić rejonu o szerokości 10 km i głębokości do 10 km a dywizja mając w pierwszym dwa - trzy pułki broni pasa obrony do 30 km, a na drugorzędnym kierunku 40 i więcej kilometrów.

Głębokość pasa obrony dywizji powinna zapewnić potęgowanie przeciwdziałania nieprzyjacielowi, swobodny ^{4 klasnych} manewr wojsk, szczególnie drugich rzutów i odwodów. Głębokość ugrupowania pasa obrony dywizji może wynosić do 30 km. >

4. System ognia dywizji /pułku/ w obronie.

SYSTEM OGNIĄ - według MEW str. 247 - "połączenie wszystkich rodzajów przygotowanego ognia dla zorganizowanego prowadzenia go w celu zniszczenia nacierającego nieprzyjaciela i wykonania postawionych zadań, polega na współdziałaniu wszystkich rodzajów ognia, a przede wszystkim ognia artylerii moździerzy, czołgów, dział pancernych i karabinów maszynowych. System ognia związany jest ściśle z systemem zapór, uwzględnia również w pełni charakter terenu. Umożliwia szybkie zdecydowane skoncentrowanie ognia na ważne cele i obiekty nacierającego nieprzyjaciela, ciągłe oddziaływanie ogniowe, osłonę skrajców, styków oraz luk".

Takie określenie systemu ognia

Ponieważ sugeruje, że pojęcie systemu ognia zawarte w MEW odnosi się przede wszystkim do działań obronnych.

Odrębny nieco pogląd prezentują autorzy Wielkiej Encyklopedii Radzieckiej - str. 463 tom 23: "SYSTEM OGNIĄ - połączenie ognia wszystkich rodzajów broni, w celu zorganizowanego go zastosowania w czasie walki w celu zniszczenia przeciwnika". Ta definicja chociaż bardziej ogólna jest zbliżona do encyklopedycznego pojęcia SYSTEM i podkreśla rolę ognia w osiągnięciu celu walki.

Ogień powinien służyć wojskom w celu wyzwolenia ruchu bądź też zapewnienia swobody działania w obronie. Stąd potrzeba całościowego ujmowania zagadnień wysiłku ogniowego różnych środków rażenia w interesie zadania bojowego oddziału /ZT/ i korelacji z działalnością ogniową przełożonego a szczególnie z jego uderzeniami jądrowymi. Jeśli uwzględnimy fakt oddawania w ręce dowódców różnych szczebli dowództwa coraz doskonalszych, różnorodnych i o różnym zasięgu środków rażenia, zrozumią, stanie się konieczność planowego wykorzystania ognia wszystkich środków, zgrania działania środków organicznych i przydzielonych ze środkami pozostałymi w dyspozycji przełożonych.

Istota systemu ognia w obronie dywizji sprowadza się do przygotowania uderzeń ogniowych zwykłymi środkami rażenia na podejściach do obrony i utworzenia stref wielowarstwowego ciągłego ognia przed przednim skrajem, na skrzydłach i w głębi obrony. Istotną właściwością organizacji systemu ognia jest to, że tworzy się go z uwzględnieniem rejonów uderzeń bronią jądrową. System ognia klasycznego /łącznie z zaporami/ powinien stwarzać warunki zmuszające przeciwnika do tworzenia obiektów na które obrońca może wykonać skuteczne uderzenia jądrowe.

W ogólnym systemie ognia dywizji /pułku/ można wyodrębnić: system ognia broni strzeleckiej, środków przeciwpancernych, artylerii, środków przeciwlotniczych.

Końcem systemu ognia w obronie jest ogień przeciwpancerny. Ogień przeciwpancerny powinien pozbawić nacierającego przeciwnika opancerzenia - zmusić go do odkrycia się, a wówczas ostateczne rozbicie jego sił jest dużo łatwiejsze.

System ognia przeciwpancernego stanowi integralną i zasadniczą część ogólnego systemu ognia dywizji /pułku/ i obejmuje: zorganizowany ogień przeciwpancerny pocisków kierowanych, dział, czołgów, granatników przeciwpancernych oraz innych środków, których używa się w systemie obrony przeciwpancernej do niszczenia czołgów, transporterów opancerzonych nieprzyjaciela ^{przed przednim skrajem i} na skrzydłach /w lukach/ i w głębi obrony.

Dzisiaj obrona jest potężnie przeciwpancerna. Oprócz dużej ilości środków przeciwpancernych, każdy czołg to również doskonały środek przeciwpancerny. Z doświadczeń wojennych wiadomo, że nacierający starał się unikać bezpośrednich starć pancernych. Starcia takie doprowadziły do dużych strat przy niewielkich rezultatach. Przykładem może być ostatnia wojna na Bliskim Wschodzie, gdzie straty nacierających czołgów na zorganizowaną obronę przeciwpancerną były ogromne /np.: w natarciu dwóch DPanc armii syryjskiej i irackiej na Wzgórza Golan - straty sięgały około 80% stanów/.

Dywizja /pułk/ nie jest w stanie stworzyć w sposób ciągły i odpowiedniej gęstości strefy ognia przeciwpancernego w całym pasie obrony. Stąd też konieczne jest odpowiednie rozmieszczenie środków oraz przygotowanie manewru odwodów przeciwpancernych i ognia innych środków rażenia w celu stworzenia głębokiej i trwałej obrony przeciwpancernej na najbardziej prawdopodobnych kierunkach zagrożenia pancernego nieprzyjaciela. Dla umocnienia

obrony przeciwpancernej przewiduje się rubież ognio- nie tylko dla odwo- du przeciwpancernego, ale i pododdziałów, oddziałów czołgów.

*Przedstawi-
te*
Zasygnalizowane tu tylko niektóre problemy systemu ognia - nie przypadkowo eksponując ogień przeciwpancerny. System ognia ze względu na jego szczególną wagę - głównie w obronie - wymaga wnikliwego studiowania. Jako podstawowy materiał do studiowania tegoż problemu zaleca się Regulamin Walki str. 228-232 Podręcznik Taktyka ogólna str. 263-267, Biuletyn Informacyjny nr 3 /108/.

II. Niektóre właściwości pracy dowódcy i oficerów sztabu dywizji /pułku/ w zakresie organizacji obrony.

Organizacja obrony - jak również innych rodzajów działań - stanowi tę część działalności dowódców oraz ich sztabów, od których przede wszystkim zależy w jakim stopniu i z jakim wysiłkiem zużytkowane zostaną możliwości bojowe i wysiłek wojsk. Nie przypadkowo więc żąda się od poszczególnych oficerów nie tylko głębokiej znajomości zasad i sposobów działań na polu walki, lecz także a nawet przede wszystkim, umiejętność ich zastosowania w konkretnej sytuacji.

Kolejność i zakres rozwiązywania poszczególnych czynności organizacyjnych w obronie mogą być bardzo różnorodne jak bardzo różnorodne mogą być warunki przechodzenia dywizji /pułku/ do obrony.

Jedno jest pewne, że nie wolno stosować schematu i szablonu pracy dowódcy nad organizacją obrony. Jest pewne również i to, że niezależnie od sytuacji i czasu, określone czynności organizacyjne muszą być przez dowódcę wykonane i to w odpowiedniej kolejności.

Głównymi czynnościami w zakresie organizacji obrony przez dywizję /pułk/ są: powzięcie decyzji, przeprowadzenie rekonesansu, postawienie zadań bojowych, organizacja współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych oraz pracy politycznej, organizacja dowodzenia i łączności.

Ze względu na ogólnie dostępną obszerną literaturę traktującą o tym zagadnieniu w wykładzie ~~omijało~~ metodologię pracy dowódcy i oficerów sztabu nad organizacją obrony, ograniczone się jedynie do naświetlenia problemu rekonesansu, który ma szczególnie istotne znaczenie właśnie w obronie.

Właściwości obronne-ochronne terenu mają ważki wpływ na trwałość obrony. Pełną ocenę tych właściwości może dać tylko osobisty wgląd w teren - czyli rekonesans prowadzony przez dowódcę. Stąd też do jego przeprowadzenia dowódca dywizji /pułku/ winien dążyć zawsze. Sposób zaś jego przeprowadzenia uzależniony będzie od sytuacji bojowej.

W obronie bez styczności z nieprzyjacielem rekonesans z reguły przeprowadza się przed podjęciem decyzji. Prowadzenie rekonesansu w tych warunkach jest bardzo korzystne, gdyż zezwala na pełniejsze uwzględnienie właściwości terenu w tworzeniu systemu obrony.

Wojska jednak z reguły będą przechodziły do obrony w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem w ograniczonym czasie. W tych przypadkach dowódca dywizji /pułku/ najczęściej będzie prowadził rekonesans po wypracowaniu decyzji na podstawie mapy. Podczas rekonesansu, dowódca dywizji /pułku/ skonfrontuje wnioski wyciągnięte w czasie wypracowania decyzji z mapy. Jeżeli decyzja podjęta na podstawie mapy nie odzwierciedla istotnych wniosków wynikających z terenu, dowódca dywizji /pułku/ powinien wprowadzić korekty do swej decyzji i niezwłocznie przekazać je podwładnym do realizacji.

Rekonesans w terenie odgrywa istotną rolę w organizacji systemu ognia. Podczas rekonesansu dowódca dywizji między innymi powinien określić rejony uderzeń jądrowych, rejony ześrodkowanych ogni artylerii na podejściach do przedniego skraju, na skrzydłach i w lukach, ustalić rozmieszczenie rejonów stanowisk ogniowych zasadniczych środków przeciwpancernych /PPK, dział strzelających na wprost, czołgów/, określić dla nich zadania ogniowe. Ustala się rejony rozmieszczenia zapór inżynieryjnych - głównie mino-
obronie
wych. Istotne znaczenie w okresie odgrywa manewr odwodami i kontratakami. Dlatego też dowódca dywizji /pułku/ podczas rekonesansu konkretyzuje rubieże ogniowe dla odwodu przeciwpancernego, oddziału zaporowego, rubieże ogniowe dla pododdziałów czołgów, miejsca zasadzek czołgowych, rubieże rozwinięcia do kontrataku oraz drogi przesunięcia drugiego rzutu na te rubieże.

W zakresie zabezpieczenia luk i skrzydeł określa sektory /pasy/ dla środków przeciwpancernych i czołgów oraz rejony ogni ześrodkowanych i zaporowych.

Rekonesans z zasady prowadzi się z kilku punktów, które wybiera się w rejonach obrony pododdziałów pierwszego i drugiego rzutu oraz na kierunkach kontrataków. W wypadku ograniczonego czasu dowódca z reguły będzie prowadził rekonesans z jednego punktu /na głównych kierunkach/. Na kierunku pomocniczym może prowadzić rekonesans szef sztabu lub zastępca do spraw liniowych, który po przeprowadzeniu rekonesansu melduje dowódcy zasadnicze wnioski i ustalenia.

III. PROWADZENIE OBRONY I ~~SPESYFIKOWANIE~~

W zagadnieniu tym omówię tylko znaczenie i sposoby wykonywania kontrataków w obronie dywizji /pułku/.

Problem aktywności w ogóle a w tym głównie wykonywanie kontrataków był przedmiotem ożywionej dyskusji na łamach szeregu kolejnych numerów Myśli Wojskowej w latach 1971-72. Zdania autorów odnośnie celowości i opłacalności kontrataków były podzielone. Można spotkać się z twierdzeniami, że "wykonywanie kontrataków nie jest celowe, ponieważ ten kto wykonuje kontratak wchodzi w położenie nacierającego i traci wszystkie korzyści jakie dawała mu obrona". Zapewne część prawdy zawiera takie twierdzenie. Należy jednak pamiętać o tym, że właśnie kontrataki i przeciwuderzenia ograniczają inicjatywę nacierającego i tempo jego natarcia, są też jedyną drogą do przejęcia ogólnej inicjatywy i bez nich obrona nie wykona swego zadania.^{x/}

Np.płk dr E.Wiśniewski: Rozważania o obronie Myśli Wojskowa nr 9/71r. tak określił swą myśl odnośnie kontrataków, cytując: "Aktywność wyłącznie ogniowa nie wystarcza. Obronie, aby spełniła swój cel niezbędną jest określona dora aktywności typowe zaczepnej. Obrona musi w wybranym miejscu i czasie działać w ograniczonym zakresie zaczepnie, zadawać nieprzyjacielowi właściwie wyważone ciosy. Wtedy tylko może się spodziewać, że jego zamiar utrzymania danego obszaru, związanie, osłabienie nacierającego, a zwłaszcza stworzenie warunków do natarcia powiedzie się".

Doświadczenia wojenne ucza, że w systemie obrony kontrataki spełniały dużą rolę. Ich działanie doprowadzało często do zniszczenia nieprzyjaciela, który włamał się w głąb obrony. Przykładem wykonywania kontrataków na różnych szczeblach dostarczyła szczególnie duże drugą wojna światowa. Przytoczę przykład z obrony

^{x/} - - - - -
Rozwój Taktyki Armii Radz. 1941-45 MON s.250-258.

polskiego 1 pułku czołgów /1 Bpanc/ na przyezółku warecko-magnuszewskim /9-^{Sierpień}11 VIII 1944 r./.

"W trakcie zajmowania stanowisk obronnych o 14.30 10 sierpnia w rejonie folwarku Stara Łękawica 3 kompania czołgów z 1 pułku musiała wespół z piechotą radziecką przejąć na siebie uderzenie grupy niemieckiej w sile około pułku piechoty wspartej kilkunastoma czołgami, działami pancernymi i uderzeniami lotnictwa. Grupa ta rozwijała natarcie na Suchą Wolę i Celinów, zagrażając skrzydłem i tyłem jednostek radzieckich.

W celu załamania tego natarcia dowódca 35 dywizji użył 3 kompanii czołgów, nakazując jej natychmiastowe uderzenie z folwarku Stara Łękawica w kierunku na wzg. 112,5. Nagły atak w trakcie marszu bocznego, wykonany przez czołgi i artylerię przeciwpancerną nieprzyjaciela zaskoczył 3 kompanię. W 40-minutowej nierównej walce czołgiści stawiali bohaterstwo. Straty kompanii były duże lecz natarcie nieprzyjaciela na tym kierunku zostało załamane".^x

Powyższy ^{ten} przykład ~~pr~~świadczy, że determinacja i zdecydowanie niewielkich sił jest zdolne załamać natarcie przeważających sił.

We współczesnej obronie zmieniły się warunki wykonywania kontrataków, bowiem użycie broni jądrowej pozwala szybciej osiągnąć zmianę w niekorzystnym stosunku sił i zwiększyć efektywność kontrataków. Należy również zdawać sobie sprawę z tego, że drugie rzuty /odwody/ przeznaczone do wykonywania kontrataków będą stanowiły główne obiekty uderzeń bronią jądrową nieprzyjaciela.

Podejmując decyzje do wykonania kontrataku dowódca dywizji /pułku/ musi zawsze uwzględniać sytuację na polu walki i na tej podstawie ocenić celowość wykonania kontrataku. Kontrataki wykonywane za wszelką cenę bez względu na warunki i okoliczności mogą przynieść więcej szkody niż korzyści.

^x - - - - -
Antoni Karpiński. St. Zawadzki. Na polach bitew drugiej wojny.
MON str. 334-335.

Jakie będą więc korzystne warunki do wykonania kontrataku na szczeblu dywizji /pułku/ ?

Podstawowym warunkiem wykonania kontrataku jest zachowanie zdolności bojowej drugiego rzutu /odvodu/ po uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela. Istotne znaczenie dla powodzenia kontrataku posiada utrzymanie przez pierwsze rzuty rejonów zapewniających rozwinięcie sił drugiego rzutu do kontrataku.

Najkorzystniej jest wykonywać kontratak w momencie, ^{kiedy} ~~między~~ nacierające oddziały nieprzyjaciela na skutek poniesionych strat zostały zatrzymane, a podchodzące z głębi najbliższe odwody zostały odcięte lub poniosły duże straty. Dywizja może wykonywać kontratak własnymi siłami, jeśli nie została przełamana obrona pułków pierwszego rzutu.

Pułk z zasady wykonuje kontratak wspólnie z drugim rzutem /odwodem/ dywizji lub we współdziałaniu z drugim rzutem sąsiednich pułków. W przypadku, gdy w głąb obrony włączyły się nieznaczące siły nieprzyjaciela, pułk może wykonać kontratak samodzielnie. Kontratak pułku w tych warunkach będzie celowy wówczas, kiedy nieprzyjaciel nie przełamwał obrony batalionów pierwszego rzutu.

O powodzeniu kontrataku decyduje dokładna organizacja i skuteczne obezwładnienie nieprzyjaciela, który włączył się w głąb obrony oraz szybkie i skryte wysunięcie kontratakujących wojsk.

Organizując kontratak, dowódca dywizji powinien sprecyzować przede wszystkim sposób użycia broni jądrowej, a następnie udokładować zadanie drugiego rzutu. Decyzja do kontrataku powinna być podjęta z takim obliczeniem, żeby drugi rzut mógł wyjść na planowaną rubież i uderzyć na nieprzyjaciela, nim ten przełamie drugą pozycję w rejonach obrony pułków pierwszego rzutu dywizji.

Kontratak wykonuje się z marszu i z zasady na skrzydła i tyły nacierającego nieprzyjaciela. Jeżeli nieprzyjacielowi zadano duże straty, szczególnie bronią jądrową, lub jeśli w danych

w warunkach niemożliwe jest wyjście kontratakującego zgrupowania na skrzydła nieprzyjaciela, kontratak może być wykonany od czoła.

Celem kontrataku jako podstawowej formy walki ze zgrupowaniem nieprzyjaciela, który się włamał w głąb obrony, - jest rozbięcie tego zgrupowania i odtworzenie poprzedniego położenia.

Jeśli nieprzyjaciel po pokonaniu obrony pierwszych rzutów wtargnie w głąb obrony, a brak jest warunków do wykonania kontrataków lub kontratak nie rokuje powodzenia, wtedy dowódca dywizji /pułku/ powinien zorganizować obronę w głębi, w celu stworzenia korzystnych warunków do wykonania przeciwuderzenia /kontrataku/ przez drugi rzut armii /dywizji/.

X

X

X

Wykład przedstawił niektóre tylko wybrane zagadnienia obrony dywizji i pułku, zasygnalizował obowiązujące w tym względzie zasady stąd też traktowany może być jako wprowadzenie do samodzielnego studiowania całości problemu obrony.

Jako literaturę Z A L E C A S I Ę :

a/ Literatura szkoleniowa

- Regulamin Walki Sił Zbrojnych PRL /dywizja - pułk/ - rozdział VIII.
- Podręcznik: Taktyka Ogólna - rozdział XV, XVI, XVII.
- Biuletyn Informacyjny nr 3 /108/ wyd. MON nr 015674.
- Podręcznik: Działanie bojowe pułku wyd. ASG nr bibl. 0118 - rozdz. IV.
- Skrypt: ppłk dypl. A. Prekop: Organizacja i prowadzenie obrony przez dywizję w ramach operacji obronnej armii nr bibl. 016974.

Regulamin Walki oddaje ogólne pojęcia obrony, jej istotę i współczesny charakter, stanowi podstawowy materiał normatywny. Podręcznik Taktyka Ogólna - rozwija i poszerza tezy zawarte w Regulaminie Walki. Pozostałe zalecane materiały obok rozwinięcia

tez Regulaminu Walki zawierają aktualnie obowiązujące normy taktyczne, przedstawiają ^{dość szczegółowo} w sposób ~~drobiazgowy~~ zabezpieczenie działań obronnych dywizji /pułku/.

b/ Literatura problemowa:

- płk dr E.Wiśniewski: Rozważania o obronie - Myśl Wojskowa nr 9/71r.
- płk dypl.mgr Z.Gołąb: O aktywności obrony. Myśl Wojskowa nr 12/71r.
- płk dr B.Bidziński: Niektóre problemy współczesnej obrony. Myśl Wojskowa nr 2/72r.
- płk dr L.Kuleszyński: Podstawowe problemy obrony. Myśl Wojskowa nr 4/72r.

Wymienione pozycje zawierają poglądy dotyczące najistotniejszych problemów współczesnej obrony. Szeroko dyskutowane są takie problemy jak: cele i zadania obrony, aktywność w obronie, przeciwpancerność obrony i inne. Aczkolwiek wypowiedzi autorów mają charakter dyskusyjny, to jednak ze względu na wagę poruszanych problemów w pełni zasługują na zapoznanie się w celu kształtowania własnych poglądów.

c/ Literatura studyjna:

- G.Żukow: Wspomnienia i refleksje wyd.MON
Książka ta obok innych problemów zawiera wnikliwą ocenę działań obronnych w drugiej wojnie światowej na froncie wschodnim. Wartość i przydatność powyższej pozycji wynika głównie stąd, że obok charakterystyki podaje epizody poszczególnych bitew i operacji. Między innymi Żukow daje obszerną genezę obrony Moskwy, Leningradu, Stalingradu.
- Podręcznik: Rozwój Taktyki Armii Radzieckiej w Wielkiej Wojnie Narodowej 1941-1945 r. nr bibl.//845.

Podręcznik omawia między innymi rozwój taktyki walk obronnych. Daje analizę możliwości związków taktycznych i oddziałów w poszczególnych fazach wojny. Wartość pozycji wyraża się między innymi tym, że zawiera szereg konkretnych przykładów ze szczegółową ich analizą.

Studiowanie podanej literatury pozwoli słuchaczom wyrobić własny sąd o problemach, które są w dalszym ciągu dyskusyjne.

Wydrukowano w 5 egz.

Egz. nr 1 - 5 - B.Główna 025

Wyk.płk S.Tretyn

Druk.E.K.

Nr masz.PF46/77/k-12

WYDZIAŁ WYCHOWANIA I OŚWIATY
KRAJOWY INSTYTUT WYCHOWANIA I OŚWIATY
KRAJOWY OŚRODEK WYCHOWANIA I OŚWIATY
WARSZAWA

712

